

Eco-III

वेळ: ३ तास

एकूण गुण: १००

सूचना: (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र १. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्रातील लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्राच्या विकासामध्ये प्रादेशिक असमतोलाची कारणे काय आहेत?
- क) प्रादेशिक विषमता कमी करण्यामध्ये सरकारच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्र २. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्रातील आदिवासी प्रदेशाची वर्तमान स्थिती स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील आदिवासी समाज सुविधांपासून वंचित असण्याच्या कारणांचे परीक्षण करा.
- क) आदिवासी प्रदेशाच्या विकासासाठी सुचविलेल्या उपायांची चर्चा करा.

प्र ३. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्रातील जलसंपत्तीची उपलब्धता स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील ग्रामीण व शहरी भागातील पाणी पुरवठ्यावर टीप लिहा.
- क) विदर्भातील सिंचन विकासाचे अवलोकन करा.

प्र ४. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्राच्या आरोग्य क्षेत्रातील प्रादेशिक तफावतींचे विश्लेषण करा.
- ब) आरोग्य क्षेत्रातील तफावती दूर करण्यासाठी केलेल्या शिफारशी व धोरणांची चर्चा करा.
- क) महाराष्ट्रातील रस्त्यांचे संपर्क जाळे यावर भाष्य करा.

प्र ५. टिपा लिहा (कोणतेही दोन):

(२०)

- अ) महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेची पार्श्वभूमी.
- ब) महाराष्ट्रातील आदिवासी बालकांचे कुपोषण.
- क) महाराष्ट्र सरकारचे जल धोरण.
- ड) महाराष्ट्रातील आरोग्य देखभाल यंत्रणा.

*****

- Note:** 1. All questions are **compulsory**.
2. Figures to the right indicate full marks.

- Q1. Attempt **ANY TWO** of the following: (20)
A) Explain the demographic features of Maharashtra.
B) What are the causes of regional imbalances in Maharashtra's development?
C) Discuss the role of the government in reducing regional disparities.
- Q2. Attempt **ANY TWO** of the following: (20)
A) Explain the present status of Tribal region in Maharashtra.
B) Examine the causes of deprivation in tribal community in Maharashtra.
C) Discuss the measures suggested for the development of tribal areas.
- Q3. Attempt **ANY TWO** of the following: (20)
A) Explain the availability of water resources in Maharashtra.
B) Write a note on rural and urban water supply in Maharashtra.
C) Overview the irrigation development in Vidarbha Region.
- Q4. Attempt **ANY TWO** of the following: (20)
A) Analyze the Regional disparities in the health sector in Maharashtra.
B) Discuss the recommendations and strategies for the removal of health disparities in Maharashtra.
C) Comment on the road connectivity in Maharashtra.
- Q5. Write notes on **ANY TWO** of the following: (20)
A) Background of Maharashtra's Economy.
B) Malnutrition among Tribal children in Maharashtra.
C) Water policy of Government of Maharashtra.
D) Health Care system in Maharashtra.

****

April - 2019

Q.P. CODE: 34164

His-III

(मराठी रूपांतर)

गुण- १००

वेळ- ३ तास

सुचना - सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- सम्राट चंद्रगुप्त मौर्याचा उदय स्पष्ट करून त्याच्या साम्राज्यविस्ताराचे परीक्षण करा.
- मौर्यकालीन प्रशासनाचे सटीक मूल्यमापन करा.
- प्राचीन भारतीय इतिहासातील पुष्यमित्र शुंगाच्या कार्याचा आढावा घ्या.

२. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- सम्राट चंद्रगुप्त पाहिल्याच्या कामगिरीचे वर्णन करा.
- गुप्तकालीन केंद्रीय आणि प्रांतीय प्रशासनावर भाष्य करा.
- गुप्तकालीन वैज्ञानिक आणि तंत्रज्ञानविषयक प्रगतीचा आढावा घ्या.

३. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- सम्राट हर्षवर्धनाच्या कामगिरीचा मागोवा घ्या.
- प्राचीन भारतातील राजपूत घरण्यांचे महत्व विशद करा.
- अरब आक्रमणांची कारणे सांगून त्याचे भारतावरील परीणाम स्पष्ट करा.

४. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- सम्राट पुलकेशीन दुसऱ्यावर सविस्तर टिपण लिहा.
- पल्लवांच्या राजकीय इतिहासावर प्रकाश टाका.
- आग्नेय आशियावर भारतीय संस्कृतीच्या प्रभावाचे थोडक्यात वर्णन करा.

५. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपण लिहा.

- सम्राट अशोक व कालिंग लढाई.
- सम्राट समुद्रगुप्त.
- हू - एन - त्संग.
- राष्ट्रकूट घराणे.

[Time:3 Hours]

[Marks:100]

N.B. 1) All questions are compulsory.

2) All questions carry equal marks.

1. Attempt **any two** of the following:
    - A) Explain the rise of Chandragupta Maurya and examine his imperial expansion.
    - B) Critically evaluate the Mauryan administration.
    - C) Review the career of Pushyamitra Sunga in Ancient Indian history.
  2. Attempt **any two** of the following:
    - A) Describe the achievements of Emperor Chandragupta I.
    - B) Comment on the central and provincial administration during the Gupta period.
    - C) Describe the development of science and technology during the Gupta period.
  3. Attempt **any two** of the following:
    - A) Trace the achievements of Harshavardhana.
    - B) Explain the importance of the Rajputs in Ancient India.
    - C) Bring out the causes and effects of the Arab invasion of Sind.
  4. Attempt **any two** of the following:
    - A) Write a detailed note on Pulakeshin II.
    - B) Highlight the political history of the Pallavas.
    - C) Briefly describe the impact of Indian culture on South-east Asia.
  5. Write notes on **any two** of the following:
    - a) Emperor Ashoka and the Kalinga War.
    - b) Emperor Samudragupta.
    - c) Harshavardhana's religious policy.
    - d) Rashtrakutas.
-

[वेळ: ३ तास !

[गुण: १००]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३. उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Politics III

प्रश्न.१ कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेच्या संबंधातील घटनात्मक तरतुदींचे परीक्षण करा. १०
ब) भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. १०
क) जिल्हाधिकाऱ्याचे स्थान व भूमिका स्पष्ट करा. १०

प्रश्न.२ कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) केंद्रीय सेवांच्या भरतीच्या प्रक्रियेविषयी लिहा. १०
ब) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कार्याचे मूल्यमापन करा. १०
क) भारतातील उच्च सनदी सेवांच्या प्रशिक्षणाची चर्चा करा. १०

प्रश्न.३ कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) भारतात अर्थसंकल्प कसा तयार केला जातो? १०
ब) लोकलेखा समितीच्या कामकाजाच्या पद्धतीची चर्चा करा. १०
क) भारतातील नियंत्रक महालेखापालाचे महत्त्व यावर भाष्य करा. १०

प्रश्न.४ कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) केंद्रीय सतर्कता आयोगाचे अधिकार व कार्य स्पष्ट करा. १०
ब) भारताच्या विकासामध्ये अशासकीय संस्थांची भूमिका काय आहे? १०
क) नागरिकांच्या सनदेच्या अंमलबजावणीत येणाऱ्या समस्यांवर लिहा. १०

प्रश्न.५ कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- अ) अखिल भारतीय सेवा यावर टीप लिहा. १०
ब) भ्रष्टाचाराच्या कारणांची चर्चा करा. १०
क) अंदाज समितीची कार्ये स्पष्ट करा. १०

*****

[Time: 3 Hours]

[Marks: 100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:**
1. All questions are compulsory.
  2. All questions carry equal marks.
  3. Figures to the right indicate marks.

Q.1 Attempt any two:

- a) Examine the provisions of Indian Constitution relevant for Indian Administration. 10
- b) Describe the characteristics of Indian Administrative System. 10
- c) Explain the position and role of District Collector. 10

Q.2 Attempt any two:

- a) Write about the recruitment process for Central Services. 10
- b) Evaluate the functions of the Maharashtra Public Service Commission. 10
- c) Discuss the training for the Higher Civil Services in India. 10

Q.3 Attempt any two:

- a) How is budget prepared in India? 10
- b) Discuss the working of Public Accounts Committee. 10
- c) Comment on the importance of Comptroller and Auditor General of India. 10

Q.4 Attempt any two:

- a) Explain the powers and functions of Central Vigilance Commission. 10
- b) What role do the NGO's play in development of India? 10
- c) Write about the problems faced in implementing Citizen's Charter. 10

Q.5 Attempt any two:

- a) Write a note on All-India Services. 10
- b) Discuss the causes of Corruption. 10
- c) Explain the functions of Estimates Committee. 10

*****